

**UNIVERSITATEA DE ȘTIINȚE AGRICOLE
ȘI MEDICINĂ VETERINARĂ A BANATULUI
„REGELE MIHAI I AL ROMÂNIEI” DIN TIMIȘOARA**

FACULTATEA DE MANAGEMENT AGRICOL

CSAHOLCZI AURELIAN

TEZĂ DE DOCTORAT
CERCETĂRI PRIVIND MANAGEMENTUL
TURISMULUI RURAL ȘI DE FERMĂ ÎN JUDEȚUL
CARAȘ-SEVERIN

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
PROF.UNIV.DR.ING. CORNELIA PETROMAN

TIMIȘOARA
2018

REZUMAT

Implementarea turismului rural și de fermă și a variantelor derivate, nu se poate face cu succes în fermele agroturistice, decât schimbând focalizarea de pe turistul român adult, pe familiile de tineri educați cu copii, preșcolari, elevi de gimnaziu, liceeni și studenți și pe turiștii străini adulți, sătui de stațiunile care seamănă tot mai mult cu niște așezări urbane și de efectele negative ale civilizației asupra mediului înconjurător.

Teza de doctorat a fost structurată în două părți, introducere, partea întâi de cercetări documentare și partea a doua de cercetări proprii și se încheie cu concluzii și bibliografie.

În cadrul **Capitolului 1**, din partea întâi a prezentei teze de doctorat, cu titlul **Cosiderații generale privind turismul rural și de fermă**, au fost analizate din punct de vedere a literaturii de specialitate naționale și internaționale, turismul rural și de fermă, din perspectivă mondială, europeană, națională și regională, pentru a observa perspectivele și tendințele de dezvoltare a acestei forme moderne de turism, practicabil la nivelul spațiului rural, problemele de dezvoltare constituind o trăsătură caracteristică a acestor forme de turism la nivel local și a programelor de management al marketingului, deoarece în mediul rural, dezvoltarea turismului cultural istoric și dezvoltarea turismului rural merg mână în mână. Turismul la fermă considerat alături de agroturism, subcategorie a turismului rural, este o formă de turism specifică spațiului rural, constând în deplasarea turiștilor la fermele agroturistice, pentru cunoașterea activităților fermelor în funcție de domeniul de activitate, a participa efectiv la unele dintre ele și a consuma produse proaspete, toate cu scop educativ, distractiv, educativ-distractiv și recreativ.

Din analiza factorilor de influență, analizați pentru identificarea tendințelor de dezvoltare a turismului rural și de fermă, pe termen mediu și lung se constată: armonizarea globalizării cu localizarea, concentrarea destinațiilor, reorientarea fluxurilor turistice, dezvoltarea serviciilor turistice prin târguri turistice, dezvoltarea de produse/branduri agroturistice de fermă, bazate pe distracție, trăiri, emoție, educație, polarizarea motivațiilor și a gusturilor spre autentic, aventură, perfecționarea tehnologiilor de comunicare electronică și susținerea unui turism de fermă în armonie cu mediul, mai puțin aglomerat și agresiv cu factorii de mediu. Din această perspectivă se impune perfecționarea managementului la două niveluri, al fermelor implementat și perfecționat de către fermier și managementul dezvoltării sustenabile a comunităților locale, perfecționat de către administrațiile locale. La nivel național, turismul rural, diferă de agroturim și turismul la fermă, deoarece activitățile de bază,

nu se desfășoară în ferma agricolă, zootehnică, horticolă, de procesare sau business iar activitățile nu generează beneficii alternative pentru fermă, ele sunt activități de bază, fiind identificat cu orice formă de turism din mediul rural și include ca subcategorii, turismul la fermă, turismul la țară și agroturismul. De cele mai multe ori este asociat cu turismul la țară, sat și agroturismul, turismul la fermă, forme asociate cu cerințele dezvoltării sustenabile a spațiului rural, fiind considerat parte componentă a turismului cultural istoric și de site dar și a ecoturismului, însă înglobează agroturismul și turismul la fermă.

În **Capitolul 2**, a părții întâi a prezentei teze de doctorat intitulat **Consumul și producția turistică rurală și de fermă**, se analizează factorii care au influență asupra modelelor de consum dar și relațiile dintre consumul de turism rural și de fermă și producția culturală rurală, deoarece din ancestral locuitorii spațiului rural, și-au etalat bogăția materială și spirituală și puterea dată de prima, construind clădiri, ferme și/sau monumente impresionante care, asociate cu ideea de vechime, le-au conferit și legitimitatea necesară, de resurse antropice și arhitectură vernaculară, alături de resursele naturale existente în arealul de locuire. Consumatorul de turism rural, agroturism și în special **turism la fermă**, considerat a fi o formă de turism de maturitate, deoarece se adresează familiilor cu copii și de tip alternativ are o serie de caracteristici, apartenența la categorii socio-profesionale educate, vârsta mai mare de 30 ani, venituri ridicate, cheltuieli medii superioare iar practicarea sa necesită o documentare prealabilă. Consumatorul acestui tip de turism este dornic de a cunoaște, a descoperi, de a comunica și a trăi experiențe în contactul cu sistemele de valori ale comunităților și cele ale naturii, necesare menținerii unui echilibru psihic și fizic datorat constrângerilor cotidiene, preferând cazarea și servirea mesei la fermă pe o perioadă limitată de timp. **Consumatorul de turism de fermă** se deosebește de alte tipuri de consumatori de produse prin, alegere (loialitate față de fermă, tipul de relație cu comunitatea gazdă), experiența ca turist (atașament față de areal, loc) și motivația legată de satisfacția deplasării în spațiul rural.

Globalizarea patrimoniului antropic, duce în timp la pierderea identității unor locuri, ferme, considerate importante din punct de vedere cultural, localizarea și regionalizarea fiind singurele soluții de redresare a turismului rural sau de inovare în domeniul turimului la fermă, în arealele unde acesta este practicat la standarde înalte pentru punerea în valoare a unicității fermelor, calitatea produselor și serviciilor oferite, păstrarea peisajului natural și antropic vernacular.

Interacțiunea acestui tip de turist, care se cazează la ferma agroturistică cu fermierul, devenit manager în turism rural are, un impact multiplu asupra, abilităților de comunicare, sporește puterea exemplului de amabilitate, atinuturile și comportamentele, dând turismului o valoare ridicată, prin creșterea înțelegerii actorilor de pe piața turistică rurală. Cel mai important impact a practicării turismului la fermă este asupra comunității locale, deoarece favorizează procesul de aculturație, obiectivarea culturii prin ancorarea în valorile tradiționale și păstrarea autenticității și semnificației vieții la țară. Din aceste motive este greu de apreciat dacă aceste tipuri de impact sunt pozitive sau

negative, deoarece, aprecierea lor depinde de circumstanțe, de dorința de schimbare, de oameni și de viteza cu care se produc schimbările. Aprecierea în termeni negativi vine abia după ce răul, s-a produs atunci când dezvoltarea agroturismului și turismului de fermă, a fost singura soluție de dezvoltare luată în considerație de către comunitatea rurală, de aceea managerul din turismul rural și de fermă, trebuie să fie capabil să evalueze impactul și să-și adapteze strategia de dezvoltare a fermei, din punctul de vedere al abordării, conținutului și scopului.

Partea a doua a prezentei teze de doctorat, de cercetări proprii, debutează cu **Capitolul 3**, intitulat, **Arealul și metodologia cercetării**. Sunt prezentate date referitoare la Județul Caraș-Severin, parte componentă a regiunii de dezvoltare Vest, a României, ce reprezintă 3,61% din suprafața țării, din punct de vedere geografic, climatic, limitele convenționale, formele de organizare teritorială, ocupațiile și îndeletnicirile populației.

Principalele forme de turism practicabile, la nivelul județului Caraș-Severin sau formele de turism de tranzit la nivelul Regiunii Vest a României sunt următoarele: turismul cultural istoric, balnear, montan, ecumenic și de pelerinaj, rural, ecoturism, de agrement, educativ, cinegetic. Unitățile de cazare de toate tipurile s-au modernizat iar numărul de locuri de cazare a crescut la fel și gradul de ocupare cu turiști și numărul de înnoptări.

Spațiul rural cărășan, cu satele sale, unde se poate practica turismul rural cu subcategoriile sale, turism la fermă și agroturism este atractiv pentru că reprezintă, un produs turistic inedit ce poate redeveni prin investiții în modernizarea infrastructurii, o destinație cu oportunități multiple.

Un subcapitol special este dedicat metodologiei de cercetare unde se prezintă scopul declarat al prezentei teze de doctorat intitulată "**CERCETĂRI PRIVIND MANAGEMENTUL TURISMULUI RURAL ȘI DE FERMĂ ÎN JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN**" este, de a propune spre implementare noi activități de fermă care:

- să perfecționeze managementul fermelor agroturistice;
- să analizeze oportunitățile de diversificare a activităților pentru îmbunătățirea eficienței economice a fermelor;
- să proiecteze și să implementeze, noi modele de management al destinațiilor rurale;
- să valorifice la adevărată valoare produsele/serviciile fermei prin perfecționarea managementului marketingului și a resurselor umane;
- să contribuie la dezvoltarea sustenabilă a comunităților rurale din arealul fermelor agroturistice;
- să reducă impactul negativ asupra factorilor de mediu, prin perfecționarea managementului riscului de mediu.

Ipotezele de lucru de la s-a pornit, în realizarea prezentei teze de doctorat, au evidențiat faptul că, nici la nivel guvernamental nu a fost pe deplin conștientizată valoarea patrimoniului cultural-istoric a arealului luat în studiu, județul Caraș-Severin iar inițiativa privată încă nu dispune de cele mai eficiente soluții de valorificare corespunzătoare a resurselor antropice existente în mediul rural. Fermele, indiferent de domeniul lor de activitate, agricole, zootehnice, horticole, de procesare sau business, nu îndrăznesc să-și diversifice activitățile, și să utilizeze mai eficient spațiile excedentare, pentru practicarea turismului de fermă deoarece, fermierii nu dispun de resurse și grad de calificare pentru a deveni manageri în activitatea de turism. Managementul marketingului și managementul de fermă, nu se aplică cu succes în unele ferme cu vocație turistică, deoarece la nivel de spațiu rural, nu sunt elaborate strategii integrate care să cuprindă, turismul cultural istoric, turismul rural și alte forme de turim de nișă, care să contribuie la diversificarea pieței și implicit să ducă la schimbarea domeniului de activitate a fermelor, transformându-le în ferme agroturistice mai eficiente.

Perfecționarea managementului destinațiilor rurale și implementarea celui mai bun management al marketingului, poate contribui la îmbunătățirea activității economice a fermelor agroturistice și diversificarea activităților la fermă, deoarece, turiștii care aleg să-și petreacă sejurul la fermă sunt dornici de experiențe directe, independență, de a consuma produse proaspete și a contribui la bunăstarea comunității rurale.

Informațiile utilizate la elaborarea tezei provin din surse diferite, buletine statistice, informații de la administrațiile locale și ferme, studii efectuate în arealul de cercetare, referitoare la potențialul turistic și destinații dar și din cărți din literatura națională și internațională și din cercetările proprii, publicate la simpozioane științifice din țară și străinătate.

Etaplele de analiză a activității de turism rural și de fermă, constituie materializarea, modului de desfășurare a procesului de analiză, ce s-a desfășurat prin parcurgerea următoarelor etape de lucru, elaborarea planului de analiză, adunarea informațiilor, verificarea și compararea informațiilor, interpretarea datelor și compararea cu alte studii, formularea de concluzii și propunerea de recomandări.

În Capitolul 4 intitulat **Cercetări privind managementul sistemului turistic rural și de fermă** sunt analizate în primul subcapitol, aspecte privind turismul rural și de fermă, ca obiect al managementului, particularitățile sale, fiind propuse măsuri de îmbunătățire a eficienței fermelor, prin perfecționarea sistemelor de management și trecerea la managementul modern, care se remarcă prin caracteristicile sale, personalizare, anticipare,

aplicabilitate, motivare, inovare. Se consideră, că cele mai bune rezultate economice, se obțin la ferme doar printr-o judicioasă organizare și gestiune a activităților de fermă și comportamentul celor ce exercită actul de conducere, realizându-se pe termen lung, trecerea de la amatorism în probleme de turism de fermă, la profesionalism, succesul fiind dat de, standardul ridicat al responsabilității, etica în afaceri, pricepera în coordonarea activităților, capacitatea de a transforma viziunile în realități, aptitudinea de a motiva turiștii să se reîntoarcă la fermă, capacitatea de a atrage noi turiști prin diversificarea activităților de fermă, puterea de a perfecționa managementul comunicativ, dorința de a perfecționa managementul distribuției.

În funcție de domeniul de activitate al fermei agroturistice, se consideră că procesul managerial, trebuie să aibă un caracter specific, complexitate și dinamism, unitate, ciclicitate, continuitate, alături de raporturile ce se stabilesc între componentii unui sistem și componentii altor sisteme, în procesele de previziune, organizare, coordonare, antrenare și control-evaluare a activităților fermei.

Considerăm că pentru mărirea eficienței economice fermelor agroturistice, se impune a fi implementată la fermele din județul Caraș-Severin, rentabilitatea de tip exploatație individuală, în funcție de arealul de amplasare a fermei, mărirea comunităților rurale, capacitatea de primire, relațiile cu turiștii, sezonabilitatea producției și tipurile de activități de fermă.

Managementul fermei agroturistice deși este similar cu cel al oricărei firme de turism și funcționează ca un sistem deschis, alcătuit din subsisteme, care trebuie perfecționate în mod continuu, pentru sporirea averii fermierilor. În practică, din analiza activității fermelor agroturistice din județul Caraș-Severin, constatăm că procesul de management se desfășoară continuu și neîntrerupt însă, pentru creșterea eficienței fermelor propunem, a fi implementate măsuri pentru îmbunătățirea sistemelor de management prin, gruparea activităților de fermă pe sezone, în funcție de cerințele turiștilor, specializarea fermelor, diversificarea activităților, îmbunătățirea managementului relațional, informațional și al comunicării.

Pentru perfecționarea managementului turismului rural și de fermă, au fost propuse ca măsuri cu aplicabilitate imediată:

- constituirea de parteneriate fermieri, grupuri de fermieri cu autoritățile locale, agenți economici din turism, furnizorii de servicii, marketeri;
- promovarea acestor forme de turism rural mixte, turism educativ, distractiv, alternativ și de shopping;
- încurajarea populației locale să descopere tradițiile și obiceiurile zonei;
- stimularea dezvoltării de meșteșuguri, olărit, prelucrarea lemnului, extragerea uleiului de presă, prelucrarea artizanală a fructelor în băuturi;
- inițierea de măsuri de protecție a mediului;
- redirecționarea fluxurilor turistice spre alte zone cu impact mai mic asupra comunităților locale.

Credem că pentru sprijinirea populației locale și a fermierilor din zona de analiză, se impune pentru dezvoltarea turismului rural și de fermă, organizarea și funcționarea următoarelor entități cu rol de dezvoltare și perfecționare al managementului de fermă:

- satul turistic, cu tradițiile, obiceiurile și meșteșugurile sale;
- ferma de shopping;
- autorități locale de sprijin logistic;
- autorități locale de turism.

Considerăm că, pentru maximizarea afacerilor în turismul rural și de fermă, este necesar să se întreprindă cercetări în domeniul industriei ospitalității, a turismului rural cu subcategoriile sale, diversificând activitățile de fermă, prin **perfecționarea managementului producției și a fermei agroturistice**. Propunem câteva măsuri care să maximizeze afacerile fermelor agroturistice din județul Caraș-Severin, pe următoarele paliere: pentru **mediul de marketing** se vor întreprinde măsuri care să îmbunătățească: comportamentul turiștilor, comportamentul de satisfacție/insatisfacție, evaluarea percepției și a performanței, factorii atitudinali și motivaționali, imaginea și simbolizarea, percepția riscului cazării la fermele agroturistice și persuasiunea, pentru **îmbunătățirea eticii în afaceri și a responsabilității sociale**, implementarea celui mai bun management al marketingului în ferma agroturistică, planificarea judicioasă a activităților și vânzărilor pe întreaga perioadă a anului, segmentarea, poziționarea și alegerea pieței prin oferirea pachetelor personalizate în funcție de sezon, pentru a avea o bună ocupare a capacităților de cazare, fidelizarea turiștilor, creșterea gradului de calificare a resursei umane, vânzarea directă, e-marketingul, extensia brandingului și al brandului, promovarea vânzărilor directe, publicitatea și **implementarea de aplicații de marketing special**, brandurile de fermă și serviciile rurale tip eveniment al fermei agroturistice, marketingul internațional, marketingul comparat și vânzarea rațională vs vânzarea emoțională.

Managementul marketingului, propus de noi pentru fermele agroturistice, care practică agroturismul sau turismul de fermă, din județul Caraș-Severin, trebuie să se rezume la următoarele dimensiuni: **marketingul strategic**, ce presupune proiectarea sistemelor integrate de marketing, **marketingul extern**, ce are ca scop dezvoltarea de relații cu actorii de pe piață, **marketingul intern**, **marketingul cu responsabilități de natură socială și marketingul interactiv**, sau al relației prestator de servicii-turist rural ce determină, satisfacerea și depășirea așteptărilor turiștilor, ce vor fi susținute prin perfecționarea **managementului relațional cu turiștii, managementului fidelității, managementului informațional și al comunicării, managementului reclamațiilor și managementului calității totale**.

Perfecționarea managementului duce la maximizarea afacerilor în turismul rural și de fermă, în acest sens propunem, ca aceste ferme să-și diversifice activitatea și afacerile, pentru creșterea profitului, centrându-și activitatea pe o **categorie mixtă de vânzări- centrată și pe marketing și pe consumatorul de produse și servicii agroturistice de fermă**, orientându-se spre ospitalitate, alimentație publică și turism la fermă.

În **Capitolul 5** intitulat **Proiectarea de noi modele de activități și trasee turistice rurale care să îmbunătățească managementul turismului rural și de fermă în județul Caraș-Severin**, se propun în primul subcapitol, soluții concrete de perfecționare imediată a managementului fermelor prin **îmbunătățirea managementului fluxului de informații**, a **managementului integrat al calității destinațiilor rurale** și **promovarea celui mai bun management**, considerându-se că pentru perfecționarea managementului destinației turistice rurale, este necesară perfecționarea **managementul cunoștințelor**, acea infrastructură informațională, constituită din metodologii, tehnologii și practici, ce permite crearea și accesul la pârgھیile necesare pentru atingerea scopurilor într-o afacere de fermă. Cu toate acestea, cele mai importante aspecte ale managementului fermei agroturistice este, managementul destinației rurale, adică **managementul fluxului de informații**, dinspre furnizorii de produse și servicii turistice de fermă, fie direct, fie prin agenții și consumatorii de turism turism rural și de fermă. Al doilea tip de management absolut necesar în perfecționarea managementului în agroturism și turismul la fermă, este **managementul integrat al calității** în destinațiile agroturistice, pentru care a fost elaborat un **cod de bune practici** iar al treilea tip cuprinde **practicile celui mai bun management**, cu cele 15 caracteristici minime, care să stimuleze activitățile de fermă și să maximizeze eficiența economică.

În al doilea subcapitol, al acestui capitol, intitulat, **Propunerea de modele de activități agroturistice**, au fost **elaborate și propuse spre implementare activități turistice de fermă**, pentru dezvoltarea unor forme mixte de turism rural de fermă, turism educativ, distractiv, educativ-distractiv. În acest sens pentru **turismul educativ** s-au propus experiențe directe la fermă și observații directe și trasee concrete de 1-2 zile, cu cazare la fermă pentru elevii de gimnaziu și de liceu tehnologic, sau studenții de la facultățile de profil. În cazul **turismului distractiv** la fermă propunem, spre implementare, cu scopul sporirii atractivității fermei și dacă situația locală o permite iar fermierul este capabil să organizeze evenimente de amvergură, amenajarea de grădini cu plante aromatice, festivaluri cu produsele fermei, activități cinegetice, șezători în care activitățile agricole sunt asociate cu momente culturale. Modelul de turism rural distractiv, pentru copiii de vârstă școlară, a fost implementat pentru fermele agroturistice animale sau fermele tip mini-grădină zoologică, cel mai popular tip de activitate turistică rurală credem noi fiind „îngrijirea animalului preferat” pentru care am elaborat proceduri de control și biosecuritate a fermelor agroturistice animale cu scopul perfecționării managementului turismului rural și de fermă prin îmbunătățirea managementului vizitei. O formă de **turism hibrid**, a turismului rural și de fermă, este **turismul educativ-distractiv**, pentru care propunem, spre implementare în fermele cu specific horticol, legumicol, de procesare, pentru turiștii care doresc să participe la activități de tipul, culege cu mâna ta, participă la activități de producție și de obținere a unor produse conservate, pe care și le produc singuri: bulion, murături, conserve de legume, dulceață. Deoarece această activitate se circumscrie ideii de perfecționare a managementului

turismului rural și de fermă, stimularea dezvoltării spațiului rural și de creștere a veniturilor fermierilor, trebuie să precizăm că acest **mixt de turism la fermă**, (turism rural educativ-distractiv) are un mare avantaj atât pentru fermier și pentru turist deoarece, primul își vinde mai ușor marfa și formează o bună impresie pentru turist, rezolvă problema mâinii de lucru în perioadele de vârf, oferă turistului o perioadă de relaxare, asigură petrecerea amuzantă a timpului, prin implicarea în activitățile de conservare, procesare și câștigarea de experiență în tehnicile tradiționale de procesare.

Pentru a atrage cât mai mulți turiști la aceste activități, cu caracter educativ-distractiv, managementul de fermă, va aborda strategii de stimulare a practicării acestei forme de turism propusă, spre implementare în ferme și va nominaliza activitățile care se pretează acestei forme de mixt turistic prin managementul planificării activităților pe sezoane.

Un subcapitol separat este dedicat în acest capitol, implementării unor noi trasee de turism rural și de fermă în județul Caraș-Severin, care nu au mai fost practicate în forma aceasta, adevăratele **tour-uri**, cu cazare la ferme, pentru turiștii de toate vârstele cu sejururi variabile la grupurile de fermieri. Au fost propuse, pentru județul Caraș - Severin:

- tour tehnic mulinologic – la Complexul mulinologic de pe valea Rudăriei, și alte destinații tehnice rurale;
- tour ecumenic- Mănăstiri și schituri, combinat cu cazarea la fermele din zonă;
- tour fermă de shopping, cu sejur de 3 zile pentru adulții activi și pensioari la Bucova.